

PŘÁNÍ DÍTĚTE JAKO PRIMÁRNÍ HLEDISKO PŘI ÚPRAVĚ VÝCHOVNÝCH POMĚRŮ

Rozpad rodiny s sebou vždy nese silné negativní emoce. Jakkoli se snažíme své děti před průběhem a důsledkem rozpadu rodiny chránit, přináší natolik podstatné změny v jejich životě, že ať se snažíme jakkoliv, nelze je před nimi úplně ochránit.

Ze všech stran slyšíme a čteme, že by o výchovných poměrech dítěte mělo být vždy rozhodováno v nejlepším zájmu dítěte. Jelikož každý rodič často spatřuje v nejlepším zájmu dítěte jeho výlučnou péči, dohoda mezi rodiči není vždy možná. Tím se však rozehrávají mnohdy nekonečná soudní řízení o úpravě péče o dítě, kde bude v souladu s nejlepším zájmem dítěte o výchovných poměrech rozhodováno nestranně soudem.

Při rozhodování v nejlepším zájmu dítěte budou soudy brát v potaz zejména:

- i. existenci pokrevního pouta mezi dítětem a o jeho svěření usilující osobou,
- ii. míru zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb,
- iii. schopnost osoby usilující o svěření dítěte do péče zajistit jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby a především
- iv. přání dítěte.¹

Ústavní soud již mnohokrát rozhodl, že **názor dítěte, je-li dítě dostatečně rozumově a emocionálně vyspělé, musí být vnímán jako zásadní vodítko při hledání jeho nejlepšího zájmu.** Dítěti by tak mělo být umožněno účastnit se jednání a vyjádřit se k věci.²

Povinnost soudu zjišťovat názor dítěte k otázkám, jenž se ho bezprostředně dotýkají, plyne nejen ze zákonné právní úpravy, ale i z Úmluvy o právech dítěte a z Evropské úmluvy o výkonu práv dětí. S touto povinností však nepochybně souvisí **povinnost poskytnout dítěti potřebné informace tak, aby si mohlo vytvořit vlastní názor a tento názor sdělit.** Není-li tohoto pro svůj věk, zralost či rozumovou schopnost vytvořit si vlastní názor schopno, zákon soudu ukládá, aby informoval a posléze vyslechl osobu, která je způsobilá zájmy dítěte ochránit a jejíž zájmy nejsou v rozporu se zájmy dítěte. **Předpokládá se, že dítě starší 12 let je způsobilé informaci přijmout, vytvořit si vlastní názor a tento sdělit.** Soud má tedy povinnost zjišťovat názor dítěte i přes to, že v řízení bude jeho zájmy hájit ustanovený opatrovník.

Postoj dítěte však nelze bez dalšího převzít a založit na něm rozhodnutí. Přání dítěte je nutno pečlivě a komplexně posoudit. **Při zohlednění přání dítěte je nezbytné zvážit**

- a) **samotný postoj dítěte**, tzn. zohlednit jeho
 - i. věk,
 - ii. rozumovou a emocionální vyspělost,
 - iii. míru nezávislosti tohoto názoru,
- b) **způsob zjišťování tohoto názoru v průběhu soudního řízení**, a to z hlediska
 - i. formy,
 - ii. příslušného orgánu, který má přání dítěte zjišťovat.

Přání dítěte by mělo být zjišťováno komplexně, nejlépe formou nepřímých otázek, a to především u mladších dětí. Soud by měl taktéž posoudit, zda je potřebné a vhodné, aby názor dítěte zjišťoval soud sám či zda postačí, pokud tak obecný soud učiní prostřednictvím orgánu sociálně-právní ochrany dětí, znaleckého posudku či prostřednictvím zástupce dítěte.

¹ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3970/18 ze dne 18. 4. 2019

² Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1708/14 ze dne 18. 12. 2014

Především ve vztahu ke způsobu zjišťování názoru dítěte bude záležet na postupu soudu, který se v praxi často liší. Z právní úpravy a judikatury vyplývá, že je **kladen důraz na přímé slyšení dítěte, jehož prostřednictvím soudce získá potřebný bezprostřední dojem a může eliminovat riziko dezinterpretace názoru dítěte hrozícího při jeho zjišťování prostřednictvím třetí osoby**, jako například zástupcem, orgánem sociálně-právní ochrany dětí či znalcem.³ V případech, kdy by výslech dítěte byl pro absenci jiných právně významných skutečností zjevně nadbytečný, neúčelný a v rozporu se zájmem dítěte, lze názor dítěte však zjistit zprostředkovaně, nejčastěji přes příslušného pracovníka orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Tento postup je nicméně nutné vždy řádně odůvodnit.⁴ Zároveň je potřeba dbát na to, aby názory dítěte byly tlumočeny soudem s maximální přesností a bez zkreslení.⁵

K přímému výslechu dítěte soudem nelze taktéž nepřistoupit jen z důvodu nízkého věku. Ústavní soud již několikrát uvedl, že nelze apriori vyloučit, že i devítileté dítě bude natolik rozumově a emocionálně vyspělé na to, aby bylo vyslechnuto před soudem, přičemž většina dětí je schopna se vyjádřit ke svému budoucímu výchovnému uspořádání již po dosažení věku 10 let.⁶

Za účelem snahy dítě co nejméně stresovat, by měl soud volit i vhodný způsob a prostředí. **Přímý výslech dítěte soudem nemusí vždy probíhat pouze v rámci nařízeného soudního jednání v jednacím síni.** Nezletilý může být vyslechnut například v kanceláři soudce či v jiném méně formálním prostředí. Soudce či jeho asistent tak může nezletilého navštívit v jeho bydlišti či ve škole.⁷ Opět však bude záležet na volbě postupu daného soudce a zavedené praxi.

Vzhledem k tomu, že praxe bohužel ukazuje případy, kdy dítě při schůzce u orgánu sociálně-právní ochrany dětí sděluje názor podle toho, který rodič na dané sezení dítě dovedl, přímý výslech dítěte soudem považují za nutný a soud by k němu měl, dle mého názoru, až na výjimečné případy přistoupit. A ačkoliv výslechy dětí mimo jednacím síň nejsou mnohdy obvyklé, doufejme, že v zájmu nezletilých k nim bude co nejčastěji přistupováno.

Tým advokátní kanceláře Juráš a partneři, advokátní kancelář v.o.s.
Mgr. Kamila Vaňková, advokátní koncipientka

³ Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 4189/18 ze dne 2. 12. 2019

⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 1962/2018 ze dne 30. 10. 2019

⁵ Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 4189/18 ze dne 2. 12. 2019

⁶ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. 5. 2014

⁷ Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 827/18 ze dne 10.4.2018, Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1002/2019